

УДК 681.5

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CHANNELS OF THE CONTROL SYSTEM OF AN AUTONOMOUS MOBILE ROBOT
АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КАНАЛІВ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ АВТОНОМНОГО МОБІЛЬНОГО РОБОТА

Ashhepkova N.S. / Ащепкова Н.С.

s.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.

ORCID: 0000-0002-1870-1062

*Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, av. Gagarin 72, 49010**Дніпровський національний університет ім. О. Гончара, Дніпро, пр. Гагарина 72, 49010*

Koshevoy N.D. / Кошовий М.Д.

d.t.s., prof. / д.т.н., проф.

ORCID: 0000-0001-9465-4467

*National Aerospace University "Kharkov Aviation Institute", Kharkov, st. Chkalov 17, 61070**Національний аерокосмічний університет "ХАІ" ім. М. Жуковського,**Харків, вул. Чкалова 17, 61070*

Анотація. У статті розглянуто автономний мобільний робот з маніпулятором. Особливістю конструкції є недиагональний та нестационарний тензор інерції, що обумовлює перехресний зв'язок каналів за рахунок фізичних властивостей об'єкту керування. Об'єкт дослідження - багатозв'язна система керування автономного мобільного робота з маніпулятором. Мета дослідження – проаналізувати вплив перехресних зв'язків на точність багатозв'язної системи керування автономного мобільного робота з маніпулятором.

Ключові слова: автономний мобільний робот, маніпулятор, багатозв'язна система керування.

Вступ.

Розвиток елементної бази та програмного забезпечення є підґрунтям для ускладнення структур та алгоритмів систем керування. Впровадження систем адаптивного керування з елементами штучного інтелекту підвищує автономність мобільних робототехнічних комплексів (РТК). В роботах [1, 2] підкреслюється важливість застосування модульного принципу складання конструкцій автономних мобільних роботів (АМР). Впровадження модульного принципу обумовлює наявність різноманітних змінних елементів конструкції, рухомих відносно платформи робота [3]. Прикладом таких елементів конструкції може бути маніпулятор, щуп, бур, ківш і т.п. [4].

При переміщенні АМР змінюваної конфігурації по заданому маршруту система керування має забезпечити мінімальне відхилення центру мас платформи від заданої траєкторії. При цьому керуючі моменти направлені вздовж осей системи координат зв'язаній з платформою АМР [5]. При відносному русі елементів конструкції АМР змінюваної конфігурації його головні центральні осі інерції не спрямовані з осями системи координат зв'язаної з платформою АМР.

При дистанційній роботі в екстремальних апріорно невизначених умовах, при здійсненні технологічних операцій з крихкими або вибухонебезпечними об'єктами застосовують АМР з маніпулятором [1–3]. АМР з маніпулятором є складною механічною системою, яку можна вважати маніпулятором на рухливій

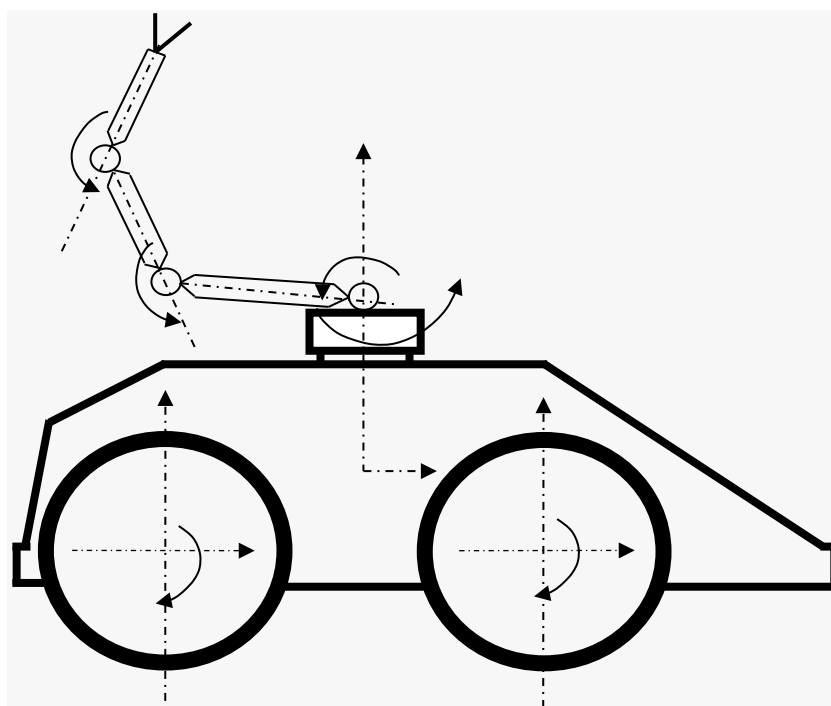
основі. Ланки маніпулятора – перенесені тіла, платформа – несуче тіло. Результати досліджень наведені в [6] доводять, що значення відцентрових моментів інерції системи при відносному русі маніпулятора сумірні значенням осьових моментів інерції системи, навіть якщо маса рухомих елементів конструкції менша, ніж 10% маси платформи. Результати математичного моделювання та аналізу динаміки АМР змінюваної конфігурації наведені в [7, 8] демонструють взаємозв'язок каналів керування обумовлений недиагональністю і нестационарністю тензору інерції.

Актуальність роботи полягає в необхідності забезпечення керованості АМР при роботі в екстремальних апріорно невизначених умовах, при здійсненні технологічних операцій з крихкими або вибухонебезпечними об'єктами.

1. Постановка задачі

Об'єктом дослідження є система керування автономного мобільного робота оснащеного антропоморфним маніпулятором з чотирма ступенями рухливості.

Схема конструкції АМР з маніпулятором наведена на рис. 1. Конструкція складається з повнопривідної 4 – колісної платформи АМР, та антропоморфного маніпулятора складеного з кільця, що обертається навколо вертикальної вісі, та стрижневих ланок – руки, з'єднаних ротаційними кінематичними парами п'ятого класу.

Рисунок 1 – Схема конструкції автономного мобільного робота з маніпулятором

Джерело: [7]

Цикл роботи АМР з маніпулятором можна розділити на декілька етапів:

– рух платформи АМР з точки старту S до точки фінішу F при нерухомому маніпуляторі з дотриманням вимог оптимальності (швидкодія, продуктивність або економічність, і т. п.);

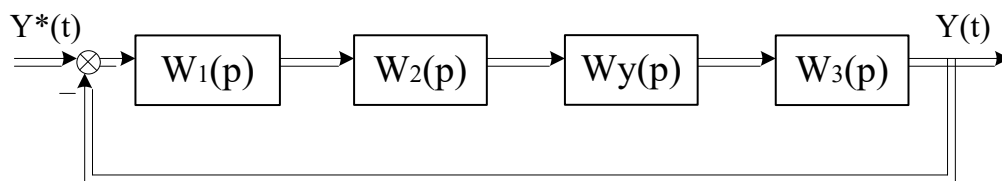

- виконання технологічних операцій маніпулятором, навісним або інформаційним обладнанням при нерухомій платформі;
- повернення платформи АМР до точки старту S або рух до заздалегідь заданої кінцевої точки K при нерухомому маніпуляторі.

На першому і третьому етапі роботи АМР з маніпулятором являє собою візок з адаптивною системою керування, який рухається в наперед невизначених умовах зовнішнього середовища. Динаміку та керованість чотириколісного повнопривідного автономного мобільного робота детально досліджено у [9]. Керуючі впливи – моменти прикладені до кожного колеса обумовлюють відхилення маніпулятора від початкового положення в наслідок недіагональності тензору інерції. На другому етапі роботи АМР можна розглядати як антропоморфний маніпулятор на рухливій основі. Кількість керуючих впливів: під час переміщення траєкторією – чотири (на кожне колесо), під час роботи маніпулятора – чотири (на кожен узагальнену координату). Якщо маніпулятор виконує технологічні операції при переміщенні платформи, то система керування містить вісім каналів.

Система керування для АМР з маніпулятором на кожному етапі роботи містить щонайменше чотири канали керування з перехресним зв'язком, обумовленим фізичними властивостями об'єкту керування. Особливості динаміки та методи аналізу й синтезу таких систем керування наведено у [10].

Структурна схема багатозв'язної системи керування (БСК), показана на рис. 2. Перехресні зв'язки каналів керування зосереджені у багатовимірному об'єкті керування.

Рисунок 2 – Структурна схема багатозв'язної системи керування

Авторська розробка

Передаточні матриці (ПМ) лінійних ланок у складі чотирьохвимірної БСК мають вигляд:

$$\begin{aligned} W_1(p) &= \text{diag}\{W_{p1}(p); W_{p2}(p); W_{p3}(p); W_{p4}(p)\}; \\ W_2(p) &= \text{diag}\{W_{01}(p); W_{02}(p); W_{03}(p); W_{04}(p)\}; \\ W_3(p) &= \text{diag}\{1/p; 1/p; 1/p; 1/p\}, \end{aligned}$$

де $W_{pi}(p)$ – передаточні функції i -го сепаратного регулятора; $i = 1, \dots, 4$;

$W_{0i}(p) = \frac{K_i}{(1 + pT_{ai})(1 + pT_{bi})}$ – передаточні функції незмінної частини i -го сепаратного каналу;

$W_k(p) = [E + W_x(p)]$ – ПМ компенсатора із прямими перехресними зв'язками. Тут

$$W_x(p) = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 & W_{x4}(p) \\ 0 & 0 & W_{x3}(p) & 0 \\ 0 & W_{x2}(p) & 0 & 0 \\ W_{x1}(p) & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix},$$

а $W_{x1}(p)$, $W_{x2}(p)$, $W_{x3}(p)$ і $W_{x4}(p)$ – передаточні функції прямих (або зворотних) перехресних зв'язків у складі послідовного компенсатора, що забезпечує властивість автономності каналів регулювання;

$$W_y(p) = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & W_{y4}(p) \\ 1 & 1 & W_{y3}(p) & 1 \\ 1 & W_{y2}(p) & 1 & 1 \\ W_{y1}(p) & 1 & 1 & 1 \end{bmatrix},$$

де $W_{yi}(p) = \frac{K_{yi}}{1 + pT_{yi}}$ – передаточні функції перехресних зв'язків в об'єкті

керування.

Для визначеності, як приклад, розглянемо БСК з початковими даними наведеними у табл.1.

Таблиця 1 - Коефіцієнти передаточних функцій

Номер каналу	Коефіцієнти незмінної частини i -го сепаратного каналу			Коефіцієнти перехресних зв'язків i -го сепаратного каналу	
	K_i, c^{-1}	T_{ai}, c	T_{bi}, c	K_{yi}, c^{-1}	T_{yi}, c
1	125	0,07	0,01	-15	0,028
2	135	0,11	0,009	10	0,0135
3	110	0,06	0,035	-12	0,024
4	120	0,15	0,032	10	0,048

Авторська розробка

Усі розрахунки проведемо з застосуванням пакету прикладних програм Mathcad.

Мета дослідження – проаналізувати вплив перехресних зв'язків на БСК автономного мобільного робота з маніпулятором. Для досягнення цієї мети потрібно для кожної пари сигналів «вхід - вихід» розглянути наступні режими функціонування БСК:

- сталий режим,
- динамічний режим.

2. Результати досліджень та обговорення

2.1 Вплив перехресних зв'язків на точність багатозв'язної системи керування у сталому режимі.

Запишемо передавальну матрицю розімкнутої системи (рис. 2)

$$W(p) = W_3(p)W_y(p)W_2(p)W_1(p). \quad (1)$$

Вираз для одержання характеристичного рівняння

$$\det [E+W(p)] = 0, \quad (2)$$

де $[E+W(p)]$ – матриця обернених різниць. Її визначник являє собою дробово-раціональну функцію $H(p)$, у чисельнику якої – характеристичний поліном $\varphi_3(p)$ для замкнутої БСК, а в знаменнику – характеристичний поліном $\varphi_p(p)$ для розімкнутої БСК

$$H(p) = \varphi_3(p)/\varphi_p(p). \quad (3)$$

Запишемо передавальну матрицю замкнутої системи (рис. 2)

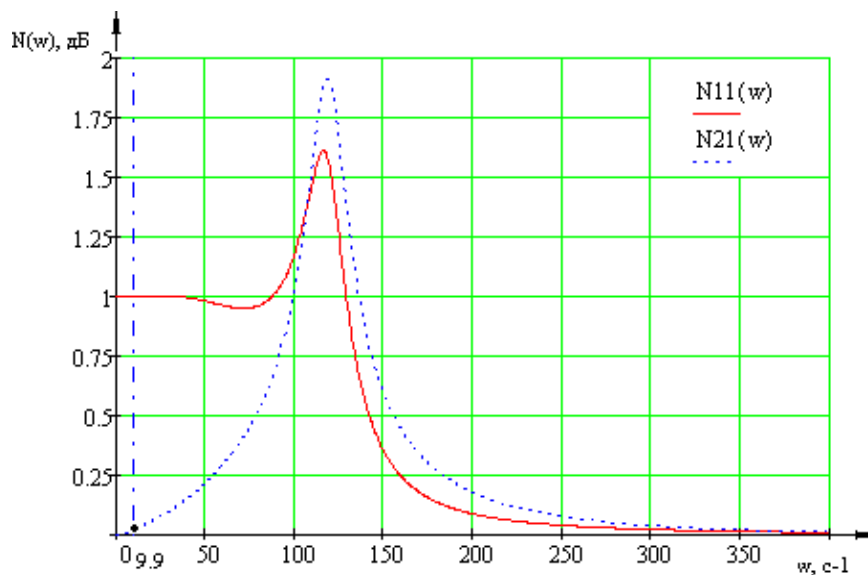
$$\Phi(p) = [E + W(p)]^{-1} \cdot W(p),$$

де $W(p)$ – передавальна матриця розімкнутої системи (1).

Розглянута система має чотири входи й чотири виходи, таким чином, передавальна матриця замкнутої системи матиме вигляд

$$\Phi(p) = \begin{bmatrix} \Phi_{11}(p) & \Phi_{12}(p) & \Phi_{13}(p) & \Phi_{14}(p) \\ \Phi_{21}(p) & \Phi_{22}(p) & \Phi_{23}(p) & \Phi_{24}(p) \\ \Phi_{31}(p) & \Phi_{32}(p) & \Phi_{33}(p) & \Phi_{34}(p) \\ \Phi_{41}(p) & \Phi_{42}(p) & \Phi_{43}(p) & \Phi_{44}(p) \end{bmatrix}; \quad (4)$$

Передавальна матриця замкнутої системи, що відповідає парі «вх. 1 – вих. 1», – $\Phi_{11}(p)$, парі «вх. 1 – вих. 2» – $\Phi_{21}(p)$, парі «вх. 1 – вих. 3» – $\Phi_{31}(p)$, парі «вх. 1 – вих. 4» – $\Phi_{41}(p)$. За допомогою програмного пакета MathCAD побудуємо амплітудо-частотні характеристики (АЧХ) замкнутої БСК відносно пар «вх. 1 – вих. 1» і «вх. 1 – вих. 2»: $N_{11}(w) = |\Phi_{11}(jw)|$, $N_{21}(w) = |\Phi_{21}(jw)|$ (рис. 3).

Рисунок 3 – Амплітудо-частотні характеристики замкнутої багатозв'язної системи керування

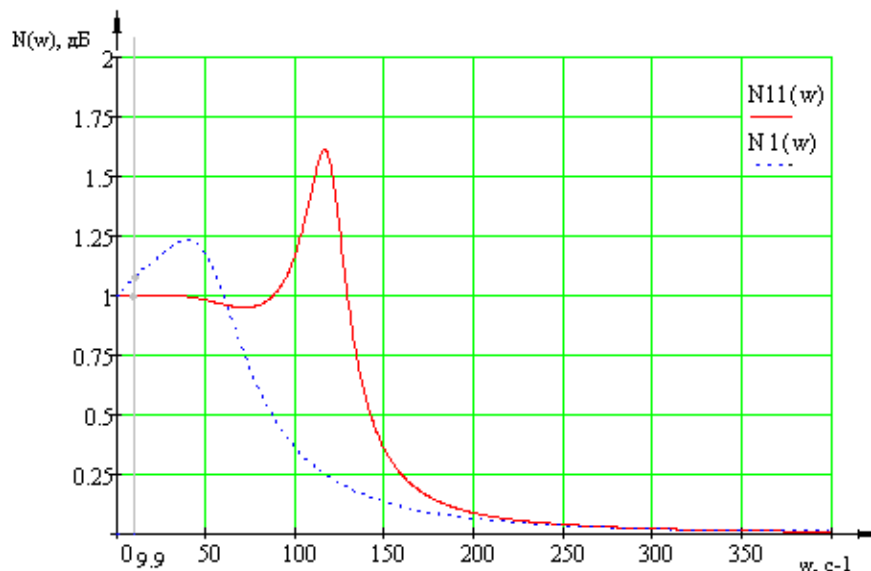
Авторська розробка

За точність БСК у сталому режимі відповідає низькочастотна ділянка АЧХ, за якою можна визначити амплітудно-фазові викривлення. Для прикладу визначимо ординати побудованих характеристик на частоті $\omega_1=9,9 \text{ c}^{-1}$; $N_{11}(9,9)=1,001$; $N_{21}(9,9)=0,023$ (рис. 3)

Порівняємо АЧХ першого сепаратного каналу $N_1(w)$ й АЧХ вихідної системи щодо пари «вх. 1- вих. 1» $N_{11}(w)$, для цього подамо їх на одному графіку (рис. 4).

Якщо припустити, що сталий режим існує, то, судячи з низькочастотного діапазону АЧХ, результатом впливу перехресних зв'язків є зменшення амплітудних викривлень на розглянутій частоті $\omega_1=9,9 \text{ c}^{-1}$. За графіком АЧХ можна визначити критичну частоту за якою перехресний зв'язок каналів збільшує амплітудні викривлення (для рис.4 $\omega_{кр}=62,5 \text{ c}^{-1}$).

Рисунок 4 – Порівняння амплітудо-частотних характеристик

Авторська розробка

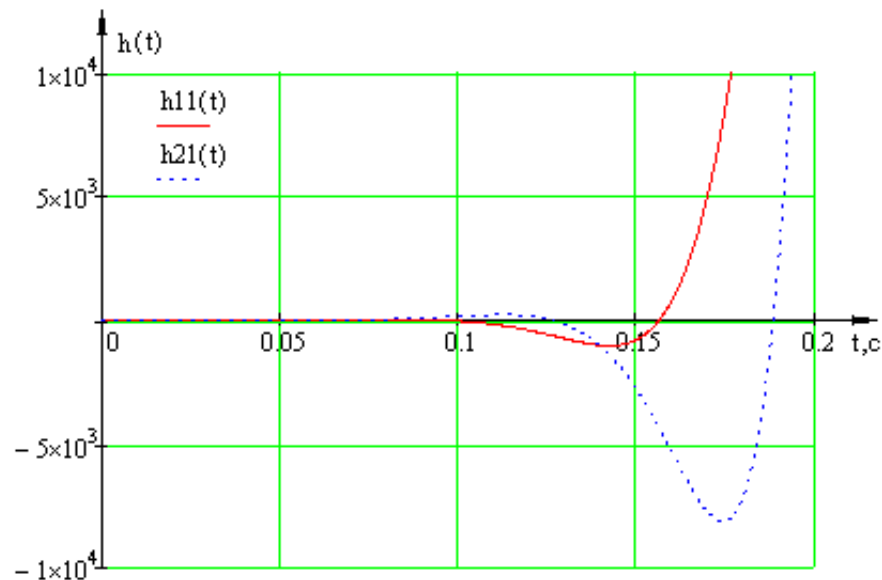
Наявність перехресного зв'язку обумовлена недиагональністю тензора інерції АМР з маніпулятором, тобто фізичними властивостями об'єкту керування. Це обумовлює марність сподівань на ефективність впровадження корегуючих пристроїв для лінеаризації системи керування. Оскільки тензор інерції об'єкту керування нестационарний, то для кожної пари сигналів «вхід - вихід» значення критичної частоти $\omega_{кр}$ є нелінійною функцією часу.

2.2. Вплив перехресних зв'язків на точність багатозв'язної системи керування у динамічному режимі.

Для дослідження динамічного режиму БСК проаналізуємо перехідні характеристики, тобто реакцію системи керування на вплив $1(t)$. Для прикладу, розглянемо графіки перехідних функцій відносно пар «вх. 1 – вих. 1», «вх. 1 – вих. 2» ($h_{11}(t)$ та $h_{21}(t)$ – відповідно) побудовані у програмному пакеті MathCAD (рис. 5).

На графіках перехідних функцій $h_{11}(t)$ та $h_{21}(t)$ (рис.5) можна бачити, що амплітуда нелінійно збільшується зі зростанням часу. Таким чином, вихідна двовимірна система «вх. 1 – вих. 1», «вх. 1 – вих. 2» – нестійка.

Для остаточного висновку стосовно стійкості БСК у динамічному режимі потрібно провести додаткове дослідження за кожним каналом керування. Однак, за результатами наведеного прикладу, можна зробити висновок, що перехресні зв'язки, уведені в об'єкт керування, погіршують динамічні властивості багатозв'язної системи керування.

Рисунок 5 – Графіки перехідних функцій

Авторська розробка

Висновки Були розглянуті особливості системи керування автономного мобільного робота з маніпулятором. У роботі представлено результати дослідження взаємозв'язку каналів багатозв'язної системи керування. Наявність перехресного зв'язку обумовлена недіагональністю тензора інерції автономного мобільного робота з маніпулятором, тобто фізичними властивостями об'єкту керування. Запровадження корегуючих пристроїв для лінеаризації такої системи керування не ефективне.

Були отримані якісні та кількісні оцінки для розглянутого прикладу початкових умов. Аналіз проведено за амплітудно-частотними та перехідними характеристиками. Математичне моделювання багатозв'язної системи керування здійснено з використанням пакету прикладних програм MathCad. Оскільки тензор інерції об'єкту керування нестационарний, то для кожної пари сигналів «вхід - вихід» значення критичної частоти $\omega_{кр}$ є нелінійною функцією часу.

Подальші дослідження і синтез багатозв'язної системи керування мобільного робота з маніпулятором дозволить підвищити його живучість і ефективність за умов автономної роботи.

Оскільки мобільний робот з маніпулятором є прикладом класу об'єктів «автономний мобільний робот змінюваної конфігурації», то отримані результати можна застосовувати до всіх об'єктів цього класу.

Література.

1. Лапота, А.В., Спасский, Б.А. (2020). Мобильные наземные робототехнические комплексы профессионального назначения. Робототехника и техническая кибернетика, № 8(1). – С. 5 – 17. doi: 10.31776/RTCJ.8101
2. Цариченко, С.Г., Антохин, Е.А., Чернова, П.Д. и Дементей, В.П. (2020). Состояние и проблемы стандартизации и унификации наземных робототехнических комплексов военного назначения. Робототехника и техническая кибернетика, № 8 (1) . – С. 18–23. doi: 10.31776/RTCJ.8102.

3. Ермолов, И.Л., Хрипунов, С.П., Благодарящев, И.В. и Хрипунов, С.С. (2017). Типовая структурно-функциональная схема робототехнических комплексов военного назначения. Информационно-измерительные и управляющие системы, № 15 (6). –С. 4-9. <https://elibrary.ru/item.asp?id=29712433>
4. Kurfess, T.R. (2018). Robotics and Automation Handbook; CRC Press: Boca Raton, FL, USA; ISBN 978-1-4200-3973-3.
5. Barrett, L. (2020). Handbook of Robotics; Willford Press: Forest Hills, NY, USA; ISBN 978-1-68285-776-2.
6. Ashhepkova, N.S. (2022). Analysis of inertia tensor of autonomous mobile robot. Technology Audit and Production Reserves. – Kharkiv. – February, 2022. – Vol.63. № 1-2. – P. 24 – 34. doi: 10.30890/2567-5273/2021-15-02-066
7. Ashhepkova, N.S. (2023). Construction of a mathematical model of the dynamics of an autonomous mobile robot of variable configuration. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, – Kharkiv. – December, 2022. –Vol. 6 №7 (120). – P. 30 – 44. doi.org/10.15587/1729-4061.2022.269840
8. Zbrutsky, A., Koshevoy, N and Ashhepkova, N. Analysis of the Dynamics and Controllability of Autonomous Mobile Robot with a Manipulator/ In “Recent Developments in Automatic Control System”. – River Publishers, 2022 – P. 121 – 144. ISBN 9788770226745
9. Мартынов Ю. Г. Управление движением мобильных колесных роботов/ Ю. Г. Мартынов // Фундамент. и прикл. матем., – Москва „МГУ”. – Т.11., Вип.8. – 2005. – С.29–80.
10. Зырянов Г. В. Системы управления многосвязными объектами: учеб. пособие / Г. В. Зырянов // – Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2010. – 112 с.

Abstract. The article deals with an autonomous mobile robot with a manipulator. A feature of the design is the non-diagonality and non-stationarity of the inertia tensor, which causes the cross-connection of the channels due to the physical properties of the control object. The introduction of corrective devices for the linearization of such a control system is not effective.

The object of research is a multi-link control system of an autonomous mobile robot with a manipulator. The purpose of the study is to analyze the influence of cross-connections on the accuracy of a multi-link control system of an autonomous mobile robot with a manipulator.

The analysis was carried out according to the amplitude-frequency and transient characteristics. Mathematical modeling of the multi-link control system was carried out using the MathCad application program package. Qualitative and quantitative assessments were obtained for the considered example of a multi-link control system. Since the inertia tensor of the control object is non-stationary, for each pair of "input - output" signals, the value of the critical frequency ω_{cr} is a nonlinear function of time.

Keywords: autonomous mobile robot, manipulator, multi-link control system.

Стаття підготовлена в рамках роботи за д/б темами:
№ 0122 U 001326 «Науково-методичне забезпечення прикладних досліджень в механіці механотронних систем», 2022-2024 р.р.
№ 0121 U 108950 «Розробка вимірювальних перетворювачів з цифровим виходом», 2021-2023 р.р.

Стаття відправлена: 20.11.2023 г.

© Ащепкова Н.С., Кошовий М.Д.